

JOHN IRVING

En una sola persona

Traducció de Marta Pera Cucurell

Edicions 62
Barcelona

Títol original: *In One Person*
Copyright © 2012 by Garp Enterprises, Ltd.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447).
Tots els drets reservats.

Primera edició: febrer del 2013

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Peu de la Creu 4, 08001 Barcelona.
info@grup62.com
grup62.com

Fotocomposició: Víctor Igual
Imprès a Liberdúplex

DIPÒSIT LEGAL: B. I.351-2013

ISBN: 978-84-297-7004-9

*Per a Sheila Heffernon i David Rowland,
i en memòria de Tony Richardson*

*Així sóc, en una sola persona, molts personatges,
i cap no és feliç.*

WILLIAM SHAKESPEARE, *Ricard II*

TAULA

1. Un càsting infructuós	13
2. Enamoraments de persones inadequades	45
3. Fer comèdia	85
4. Els sostenidors de l'Elaine	119
5. Adéu a l'Esmeralda	157
6. Les fotos de l'Elaine que vaig guardar	207
7. Els meus àngels terrorífics	243
8. Gran Al	273
9. Doble mala sort	307
10. Una clau	359
11. España	403
12. Un món d'epílegs	449
13. No per causes naturals	505
14. Professor	573

UN CÀSTING INFRUCTUÓS

Començaré parlant-vos de la senyoreta Frost. Tot i que dic a tothom que em vaig fer escriptor perquè vaig llegir certa novella de Charles Dickens a l'edat formativa de quinze anys, la veritat és que encara era més jove quan vaig conèixer la senyoreta Frost i em vaig imaginar que me n'anava al llit amb ella, i aquell moment del meu despertar sexual també va marcar el naixement capritxós de la meva imaginació. Ens forma allò que desitgem. En menys d'un minut d'anhel secret i excitat, vaig desitjar ser escriptor i anar-me'n al llit amb la senyoreta Frost —no necessàriament en aquest ordre.

Vaig conèixer la senyoreta Frost en una biblioteca. M'agraden les biblioteques, tot i que em costa pronunciar aquesta paraula, tant en singular com en plural. S'ha de dir que hi ha certes paraules que em suposen una dificultat considerable a l'hora de pronunciar-les: noms, sobretot, de persones, llocs i coses que m'han provocat una excitació preternatural, un conflicte irresoluble o un pànic extrem. Si més no, això és el que opinen diferents professors de veu, logopedes i psiquiatres que m'han tractat —ai, sense èxit. A l'escola primària ja vaig haver de repetir un curs a causa de les «alteracions greus de l'articulació» —eren uns exagerats. Ara tinc seixanta anys llargs, quasi setanta; ja no m'interessa la causa de la meva mala pronunciació. (Ras i llis: se me'n fot, l'etiologia.)

Ni tan sols m'esforço per pronunciar-la, la paraula «etiologia», però puc arribar a aconseguir una pronúncia imperfecta però comprensible de «biblioteca» o «biblioteques» —em surt un nyap de paraula com una fruita desconeguda. («Bibloteca» o «biblioteques», dic, com les criatures.)

Encara és més irònic perquè la meva primera biblioteca era més aviat mediocre. Era la biblioteca pública del poble de First Sister, Vermont —un edifici compacte de rajola vermella al mateix carrer on vivien els meus avis. Jo vaig viure a casa seva, a River Street, fins que vaig tenir quinze anys, quan la mare es va tornar a casar. La mare va conèixer el meu padrastre al teatre.

De l'associació d'aficionats al teatre del poble en deien els Actors de First Sister. Des que en tinc record, jo veia totes les obres que es representaven al petit teatre del poble. La mare era l'apuntadora —si no recordaven el text, ella els deia què havien de dir. (Com que era teatre d'aficionats, sovint no recordaven el text.) Durant molts anys em vaig pensar que l'apuntadora era una actriu més —una actriu que feia un paper misteriós fora de l'escenari, sense vestuari, però col·laboradora imprescindible en els diàlegs.

El meu padrastre era un actor nou que s'havia incorporat als Actors de First Sister quan la mare el va conèixer. Havia vingut al poble a fer de professor a l'acadèmia Favorite River —una escola privada quasi prestigiosa, en aquella època només per a nois. Durant gran part de la meva infantesa (i de ben segur quan tenia deu o onze anys), vaig saber que algun dia, quan fos «gran», aniria a l'acadèmia. A l'acadèmia hi havia una biblioteca més moderna i més ben il·luminada, però la biblioteca pública de First Sister va ser la meva primera biblioteca. (Per cert, no he tingut mai cap problema a l'hora de pronunciar la paraula «bibliotecària».)

No cal dir que la senyoreta Frost va ser una experiència més memorable que la biblioteca. Inexcusablement, no va

ser fins molt després d'haver-la conegut que vaig saber com es deia de nom. Tothom li deia senyoreta Frost, i a mi em va semblar de l'edat de la meva mare —o una mica més jove— quan, amb cert retard, em vaig fer el primer carnet de biblioteca i la vaig conèixer. La meva tia, una dona molt manaire, em va dir que la senyoreta Frost «de jove feia molt de goig», però per a mi era impossible imaginar-me que la senyoreta Frost hagués pogut fer més goig del que feia quan la vaig conèixer —així i tot, ja de petit, la meva especialitat era imaginar-me coses. La meva tia afirmava que els homes disponibles del poble perdien el cap de mala manera quan coneixien la senyoreta Frost, de jove. Quan un s'armava de valor i s'atrevia a presentar-s'hi —és a dir, a fer saber a la senyoreta Frost com es deia ell de nom—, la bella i jove bibliotecària se'l mirava amb fredor i li deia en un to glacial:

—Jo sóc la senyoreta Frost. No m'he casat ni em casaré mai.

Amb aquesta actitud, la senyoreta Frost encara no s'havia casat quan la vaig conèixer; per a mi era inconcebible que els homes disponibles de First Sister ja no se li insinuessin.

La novel·la crucial de Dickens —la que va fer que jo volgués ser escriptor, o, si més no, això és el que sempre dic— va ser *Grans esperances*. Sé del cert que tenia quinze anys, tant quan la vaig llegir per primera vegada com quan la vaig rellegir per primera vegada. Sé que era abans de començar a anar a l'acadèmia, perquè vaig agafar el llibre de la biblioteca municipal de First Sister —dues vegades. Sempre recordaré el dia que em vaig presentar a la biblioteca a demanar el llibre per segona vegada; era el primer cop a la vida que volia rellegir una novel·la sencera.

La senyoreta Frost em va clavar una mirada penetrant. En aquella època em sembla que no li arribava a les espatlles.

«La senyoreta Frost era una dona escultural, de jove», em deia la tia, com si l'alçada i les formes de la senyoreta Frost fossin una cosa exclusivament del passat. (Per mi sempre va ser escultural.)

La senyoreta Frost era una dona de postura erecta i espatlles amples, tot i que el que més em cridava l'atenció eren els seus pits petits però bonics. En contrast aparent amb la seva mida masculina i la seva òbvia força física, els pits de la senyoreta Frost semblaven haver-se desenvolupat feia poc —tenien l'aspecte improbable d'haver acabat de brotar, com els d'una adolescent. Jo no podia entendre com una dona de la seva edat podia tenir aquella aparença, però estic segur que els seus pits acaparaven la imaginació de tots els adolescents que se la trobaven, o, si més no, això em pensava quan la vaig conèixer —quan era?—, el 1955. A més, s'ha de tenir en compte que la senyoreta Frost no vestia pas d'una manera suggestiva, almenys no pas en el silenci imposat de la desolada biblioteca pública de First Sister; on tant de dia com de nit, fos l'hora que fos, amb prou feines hi havia ningú.

Una vegada vaig sentir que la meua tia manaire deia (a la meua mare):

—La senyoreta Frost ja no té edat per portar sostenidors esportius.

Jo tenia tretze anys i vaig interpretar —a partir de la sentenciosa opinió de la meua tia— que els sostenidors de la senyoreta Frost eren del tot inadequats per als seus pits, o viceversa. Jo pensava que no! I durant tota l'estona que em vaig estar torturant interiorment per la diferència d'opinió entre la meua tia i jo pel que feia als pits de la senyoreta Frost, la descoratjadora bibliotecària no va deixar de clavar-me aquella mirada penetrant.

La vaig conèixer quan tenia tretze anys. En aquell moment tan intimidador en tenia quinze, però, a causa de la qualitat invasiva de la llarga i persistent mirada de la senyo-

reta Frost, a mi em va semblar com si m'estigués observant durant dos anys sencers. Finalment, amb relació a la meva segona sol·licitud de *Grans esperances*, va dir:

—Aquest ja l'has llegit, William.

—Sí, és que em va agradar molt —li vaig dir, en comptes de deixar-li anar, tot i que en vaig estar punt, que *ella* encara m'agradava més. Era d'una formalitat austera: la primera persona que, indefectiblement, se m'adreçava com a William. Tothom em deia Bill, o Billy, entre la família i els amics.

Jo volia veure la senyoreta Frost només amb aquells sostenidors que (segons la manifestava opinió de la meva tia) no sostenien prou. Però, en comptes de deixar-li anar una indiscreció com aquesta, li vaig dir:

—Vull rellegir *Grans esperances*. —(Ni una paraula sobre la premonició que l'impacte que m'havia causat la senyoreta Frost no seria menys devastador que el que causa l'Estella al pobre Pip.)

—Tan aviat? —em va preguntar la senyoreta Frost—. Si només fa un mes, que vas llegir *Grans esperances*!

—Estic impacient per rellegir-lo —vaig dir jo.

—Té molts altres llibres, Charles Dickens —em va dir la senyoreta Frost—. Hauries de provar de llegir-ne un altre, William.

—Sí, ja ho faré —li vaig assegurar—, però primer vull rellegir aquest.

La segona vegada que la senyoreta Frost em va dir «William» vaig tenir una erecció instantània —tot i que a quinze anys jo tenia el penis petit i la meva trempera era bastant ridícula. (Només diré que no em calia patir perquè era improbable que la senyoreta Frost s'adonés de la meva erecció.)

La rata sàvia de la meva tia havia dit a la meva mare que jo estava poc desenvolupat per la meva edat. Naturalment, la meva tia deia «poc desenvolupat» en altres (o en tots els) sentits; que jo sabés, no m'havia vist el penis des que jo era

un nadó —si és que me l’havia vist mai. Podria dir moltes més coses sobre la paraula «penis». De moment n’hi ha prou que sapigueu que tenia dificultats serioses per pronunciar «penis», que en la meua turmentada pronúncia surt en forma de —això quan aconseguixo posar-hi veu— «peniz». Amb «z» papissota, per entendre’ns. (I encara bo que no fa el plural col·loquial a la manera de «llapis», perquè aquest l’evitaria a totes passades.)

En tot cas, la senyoreta Frost no sabia res del meu turment sexual quan vaig demanar *Grans esperances* per segona vegada. De fet, em feia l’efecte que per a la senyoreta Frost, amb tants llibres com hi havia a la biblioteca, era una pèrdua de temps immoral rellegir-ne qualsevol.

—Què té d’especial, *Grans esperances*? —em va preguntar.

Va ser la primera persona a qui vaig dir que volia ser escriptor «per culpa de» *Grans esperances*, però en realitat era per culpa seva.

—Vols ser escriptor! —va exclamar la senyoreta Frost; no semblava que li fes gaire gràcia. (Uns quants anys més tard em vaig preguntar si la senyoreta Frost hauria expressat indignació davant la paraula «sodomitzador» si li hagués dit que això era el que volia ser quan fos gran.)

—Sí, escriptor. Sí —li vaig dir.

—No ho pots saber, que seràs escriptor! —em va dir la senyoreta Frost—. No és una carrera professional que puguis estudiar.

En això tenia tota la raó, però aleshores jo no ho sabia. I l’objectiu de la meua súplica no era solament que em deixés llegir *Grans esperances*; les meves súpliques eren especialment ardents, en part, perquè, com més exasperada amb mi estava la senyoreta Frost, més apreciava jo la seva respiració alterada —per no parlar de la pujada i baixada resultants dels seus pits sorprenentment adolescents.

A quinze anys encara estava tan irremeiablement encisat amb ella com ho havia estat dos anys abans. No, rectifico: a quinze anys estava més captivat per ella que a tretze, que només fantasiejava somiant que feia l'amor amb ella i que era escriptor, mentre que a quinze anys les fantasies sexuals estaven molt més desenvolupades (hi havia més detalls concrets) i ja havia escrit unes quantes frases que trobava admirables.

Tant arribar a tenir relacions sexuals amb la senyoreta Frost com arribar a ser realment escriptor eren coses improbables, naturalment. Però eren remotament possibles? Curiosament, era prou arrogant per creure-m'ho. Pel que fa a l'origen d'aquest orgull tan exagerat o d'aquesta injustificada confiança en mi mateix..., només podia conjecturar que els gens hi tenien un paper.

No em refereixo a la mare; no hi veia gens d'arrogància, en el seu paper d'apuntadora entre bastidors. Al capdavall, jo passava la majoria de vespres amb la mare en aquell port segur per als membres amb talent (o sense talent) de la comunitat d'aficionats al teatre del nostre poble. Aquell teatret no era pas un lloc uniformement orgullós ni desbordant de confiança —vet aquí la necessitat d'una apuntadora.

Si la meva arrogància era genètica, segur que venia del meu pare biològic. Em van dir que no ens havíem vist mai; només el coneixia per la seva reputació, que no era pas gaire bona.

El meu avi s'hi referia com «el criptògraf» i també —però no tan sovint— com «el sergent». La meva mare havia deixat la universitat per culpa del sergent, deia la meva àvia. (Ella preferia «el sergent», que sempre pronunciava en un to denigrant, i no pas «el criptògraf».) Jo no sabia del cert si en William Francis Dean havia estat la causa principal del fet que la meva mare deixés els estudis universitaris; després havia estudiat secretariat, però llavors va ser quan va quedar

embarassada de mi. Com a conseqüència, la mare també va deixar els estudis de secretariat.

La mare em va explicar que s'havia casat amb el pare a Atlantic City, Nova Jersey, l'abril del 1943 —una mica massa tard per a un casament forçat, ja que jo havia nascut a First Sister, Vermont, el març del 42. Jo ja tenia un any quan es van casar, i la «boda» (els va casar un secretari de l'ajuntament o un jutge de pau) havia estat sobretot idea de l'àvia —si més no, això és el que deia la tia Muriel. I donava a entendre que en William Francis Dean no havia ingressat en el matrimoni del tot voluntàriament.

—Ens vam divorciar abans que fessis dos anys —em deia la mare.

Jo vaig veure el certificat de matrimoni, i per això recordava aquella ciutat aparentment exòtica i allunyada de Vermont: Atlantic City, Nova Jersey; el pare hi feia la instrucció bàsica. Ningú em va ensenyar els papers del divorci.

—Al sergent no l'interessaven ni el matrimoni ni les criatures —em deia l'àvia, amb aires de superioritat; ja de petit, veia que l'altivesa, a la tia, li venia de l'àvia.

Però, a causa del que va passar a Atlantic City, Nova Jersey —tant se val per la insistència de qui—, aquell certificat de matrimoni em legitimava, tot i que amb retard. Em van posar William Francis Dean júnior; tenia el seu nom, a falta de la seva presència. I també devia tenir una bona dosi dels seus gens de criptògraf —la descaradura del sergent, segons l'opinió de la mare.

—Com era? —li vaig preguntar a la mare un centenar de vegades. La seva resposta era molt amable.

—Ui, era molt guapo... com ho seràs tu —sempre contestava, amb un somriure—. I era molt i molt atrevit. —La mare n'estava molt, de mi, abans que comencés a créixer.

No sé si tots els menors de deu anys, i tots els preadolescents, presten tan poca atenció al temps lineal com ho feia

jo, però no se'm va acudir mai examinar la seqüència dels esdeveniments. El pare devia deixar la mare embarassada a finals de maig o a principis de juny del 1941 —quan acabava el primer curs a Harvard—. Però ningú el va alludir mai a ell —ni tan sols en un comentari sarcàstic de la tia Muriel— com «el de Harvard». Sempre li van dir «el criptògraf» (o «el sergent»), tot i que era evident que la mare estava orgullosa de la seva relació amb Harvard.

—T'ho imagines, començar a estudiar a Harvard a quinze anys?! —li havia sentit dir més d'una vegada.

Però si el meu descarat pare tenia quinze anys quan va començar el primer curs a Harvard (el setembre del 1940), havia de ser més jove que la meva mare, que feia els anys per l'abril. L'abril del 40 ja tenia vint anys; i només li faltava un mes per fer-ne vint-i-dos quan jo vaig néixer, el maig del 42.

¿Potser no es van casar de seguida que van saber que ella estava embarassada perquè el pare encara no tenia divuit anys? En va fer divuit l'octubre del 1942. Com em va dir la mare, «Ineludiblement, van rebaixar l'edat de la lleva». (Més endavant, vaig pensar que la paraula «ineludiblement» no formava part del vocabulari de la mare; potser l'havia manllevada del vocabulari de l'estudiant de Harvard.)

—El teu pare creia que podria controlar més bé la seva destinació militar si prèviament es presentava de voluntari per a la incorporació a files, cosa que va fer el gener del 1943 —em va explicar la mare. (La «destinació militar» tampoc formava part del seu vocabulari; aquesta expressió tenia tot el deix de l'estudiant de Harvard.)

El pare va fer el viatge amb autobús fins a Fort Devens, Massachusetts —el principi del seu servei militar—, el març del 1943. En aquella època les forces armades formaven part de l'exèrcit; li van assignar una especialitat: la de tècnic criptogràfic. Les forces aèries havien ocupat Atlantic City i les dunes de sorra dels voltants, destinades a la instrucció bàsica.

El meu pare i els altres incorporats a files feien bivac als hotels de luxe, i els van deixar destrossats. Segons el meu avi, «Al bar ningú no els demanava el carnet d'identitat. Els caps de setmana arribaven noies en munió a la ciutat —la majoria, treballadores del govern de Washington D. C. Però a les dunes s'ho passaven mol bé, ja ho crec, disparant tota mena d'armes».

La mare deia que havia anat a fer una visita al pare a Atlantic City «un parell de vegades». (Quan encara no eren casats, i jo tenia un any?)

La mare el devia fer amb l'avi, el viatge a Atlantic City per a «la boda» de l'abril del 43; això devia ser poc abans que enviessin el pare a l'escola de criptografia de les forces aèries a Pawling, Nova York —on va aprendre a fer servir els llibres de codis i els rotlles xifrats. Després, l'estiu del 43, van destinar el pare a Chanute Field, a Rantoul, Illinois. «A Illinois va aprendre els rudiments de la criptografia», deia la mare. De manera que, disset mesos després del meu naixement, encara estaven en contacte. (La mare no en va fer mai bocades, d'allò dels «rudiments».)

—A Chanute Field el teu pare va aprendre a fer anar el primer criptògraf, que consistia bàsicament en un teletip amb un joc electrònic de rodes xifrades —m'explicava l'avi. Per mi era com si parlés en llatí; segurament ni tan sols el meu pare absent hauria aconseguit fer-me entendre les funcions d'un criptògraf.

El meu avi no deia mai «el criptògraf» ni «el sergent» en un to denigrant, i li agradava explicar-me històries de quan el meu pare va anar a la guerra. Devia ser gràcies a la seva activitat d'actor aficionat amb els Actors de First Sister que el meu avi havia desenvolupat la capacitat de memorització necessària per recordar uns detalls tan específics i difícils; l'avi era capaç de repetir-me exactament el que li havia passat al pare —i no és pas que la feina d'un criptògraf durant la

guerra, el xifratge i desxifratge de missatges secrets, no fos gens interessant.

La Quinzena Força Aèria de l'Exèrcit dels Estats Units tenia el quarter general a Bari, Itàlia. L'Esquadró de Bombes 760, del qual el meu pare era membre, estava apostat a la Base Aèria de l'Exèrcit a Spinazzola —entre terres de conreu, al sud de la ciutat.

Després de la invasió d'Itàlia dels Aliats, la Quinzena Força Aèria de l'Exèrcit es va dedicar a bombardejar el sud d'Alemanya, Àustria i els Balcans. Entre el novembre del 1943 i el setembre del 1945 es van perdre més de mil bombarders B-24 en aquest combat. Però els criptògrafs no volaven. El meu pare rarament abandonava la cambra de codis de la base de Spinazzola; va passar els dos anys de guerra que quedaven amb els llibres de codis i l'aparell de xifratges incomprensibles.

Mentre els bombarders atacaven els complexos industrials nazis d'Àustria i els camps de petroli de Romania, el meu pare no va anar mai més lluny de Bari —i sobretot amb l'objectiu de vendre paquets de cigarrets al mercat negre. (El sergent William Francis Dean no fumava, m'assegurava la mare, però a Bari va vendre prou tabac per comprar-se un cotxe quan va tornar a Boston: un Chevrolet de dues portes del 1940.)

La desmobilització del pare va ser relativament ràpida. Va passar la primavera del 45 a Nàpols, que va descriure com un lloc «encantador i estimulants, i inundat de cervesa». (Però a *qui* el descrivia? Si es va divorciar de la mare abans que jo fes els dos anys —i *com* se'n va divorciar?—, com és que encara li escrivia quan jo ja tenia tres anys?)

O potser escrivia a l'avi; va ser l'avi qui em va explicar que el pare s'havia embarcat en un vaixell de passatge militar a Nàpols. Després d'una estada breu a Trinidad, el van enviar en un C-47 a una base de Natal, al Brasil, on, segons el pare, el

café era «excel·lent». Des del Brasil, un altre C-47 —aquest el descrivia com a «decrèpit»— el va portar a Miami. Un tren militar que anava al nord va dispersar els soldats que tornaven en diferents punts de llicenciament; de manera que el pare es va tornar a trobar a Fort Devens, Massachusetts.

L'octubre del 1945 era massa tard per poder tornar a Harvard aquell mateix curs acadèmic; es va comprar el Chevrolet amb els diners obtinguts al mercat negre i va agafar una feina provisional a la secció de joguines de Jordan Marsh, els magatzems més grans de Boston. Tornaria a Harvard a la tardor del 46; es volia especialitzar en romanística, que l'avi em va explicar que era l'estudi de les llengües i les literatures de França, Espanya, Itàlia i Portugal. («O, si més no, d'un parell o tres», va dir l'avi.)

—El teu pare era un *crac* de les llengües estrangeres —em va dir la mare. I per això també era un *crac* de la criptografia? Però per què la mare o l'avi s'interessaven per l'especialització a Harvard del marit i del que ens va abandonar? I, fins i tot, com és que coneixien aquells detalls? Per què n'estaven informats?

Hi havia una fotografia del pare —durant molts anys l'única imatge d'ell que vaig veure. A la fotografia se'l veu molt jove i molt prim. (És de finals de la primavera o principi de l'estiu del 1945.) Menja un gelat al vaixell de passatge militar; la foto està presa en algun punt entre la costa del sud d'Itàlia i el Carib, abans d'atracar a Trinidad.

La convicció que jo tenia alguna cosa d'aquell heroi de guerra dintre meu, tot i que, pels detalls que en sabia, les gestes bèl·liques del meu pare no semblaven gaire heroiques —ni tan sols a un nen—, era una idea fixa que m'ofuscava. Però el meu avi era un entusiasta de la Segona Guerra Mundial —d'aquells que troben interessants tots els petits detalls— i sempre em deia: «Tens fusta d'heroi, tu!».

La meva àvia pràcticament no tenia res de bo per dir

d'en William Francis Dean, i sempre començava la seva valoració del meu pare (i la majoria de vegades també l'acabava) amb «molt guapo» i «molt i molt atrevit».

No, això no és del tot cert. Quan vaig preguntar a la mare per què no havia funcionat entre ells dos, ella em va dir que havia enxampat el pare fent un petó a algú. «El vaig veure fent un petó a una altra persona» va ser tota la seva explicació, i ho va dir d'una manera tan mecànica com si ho estigués apuntant a un actor que no recordava les paraules «altra persona». Vaig concloure que havia vist aquell petó quan estava embarassada de mi —possiblement fins i tot quan jo ja havia nascut— i que havia vist una trobada de llavis prou llarga i humida per saber que no era un petó innocent.

—Devia ser un francès amb la llengua fins a la gola —em va explicar una vegada la meva cosina, una nena molt ordinària, filla de la tia manaire de qui ja he parlat. Però a qui besava el meu pare? Jo pensava que potser era una d'aquelles noies que el cap de setmana arribaven en munió a Atlantic City, una d'aquelles treballadores del Govern de Washington D. C. (Per què me n'havia parlat, l'avi, si no?)

En aquella època això era tot el que jo sabia; i no era gaire. Era més que suficient, però, perquè jo dubtés de mi mateix —perquè jo em desagradés i tot—, ja que tenia tendència a atribuir tots els meus defectes al meu pare biològic. Li donava la culpa de tots els meus mals hàbits, de totes les meves coses mesquines i inconfessables; bàsicament, creia que tots els meus dimonis eren hereditaris. Cada un dels aspectes de mi mateix dels quals jo dubtava o que jo temia era, sens dubte, un tret del sergent Dean.

¿No m'havia dit que seria guapo, la mare? ¿No era una maledicció, això, també? I pel que feia a l'atreviment... ¿no presumia, jo (a l'edat de tretze anys), del fet que seria escriptor? ¿No m'havia imaginat, ja, que feia l'amor amb la senyoreta Frost?

De debò que jo no volia ser fill d'un pare que havia abandonat el fill, ni l'hereu del seu paquet genètic —deixar noies embarassades i abandonar-les, a tort i a tret. Perquè aquest era el modus operandi del sergent Dean, oi? Tampoc volia el seu nom. Detestava dir-me William Francis Dean júnior: el fill quasi bastard del criptògraf! Si mai hi ha hagut un nen que volgués un padrastre, que desitgés que la seva mare tingués, si més no, un nòvio formal, aquest nen era jo.

I això em porta al tema amb què en un principi pensava començar aquest primer capítol, ja que hauria pogut començar parlant-vos d'en Richard Abbott. El meu futur padrastre va posar en marxa la història de la meva vida futura; de fet, si la mare no s'hagués enamorat d'en Richard, jo no hauria conegut la senyoreta Frost.

Fins que en Richard no va formar part dels Actors de First Sister, a l'associació de teatre amateur del poble hi havia el que la meva tia manaire anomenava «una mancança de material de galant»; no hi havia dolents realment terrorífics, ni cap home jove amb la capacitat romàntica de fer desmaiar les dones, joves i velles, del públic. En Richard no era només alt, moreno i atractiu, sinó que, a més, era la personificació del tòpic. També era prim. En Richard estava tan prim que tenia, als meus ulls, una semblança notable amb el meu pare criptògraf, que, a l'única foto que jo tenia d'ell, estava permanentment prim —i menjava gelat eternament, en algun punt entre la costa del sud d'Itàlia i el Carib. (Naturalment, jo em preguntava si la mare era conscient d'aquella semblança.)

Abans que en Richard Abbott comencés a fer teatre amb els Actors de First Sister, els homes del petit teatre del poble eren remugaires incoherents d'ulls baixos i mirada furtiva o bé histrions refistolats (igualmente previsibles) que vocifera-

ven el text i feien mirades lascives a les corpulentes patrocina-dores madures.

Una excepció notable en l'àmbit del talent —perquè era molt bon actor, si bé no en la línia d'en Richard Abbott— era el meu avi entusiasta de la Segona Guerra Mundial, en Harold Marshall, a qui tothom (excepte la meva àvia) deia Harry. Era l'empresari més important de First Sister, Vermont; en Harry Marshall tenia més treballadors contrac-tats que l'acadèmia Favorite River, tot i que l'escola privada segurament era la segona empresa del poble.

L'avi Harry era l'amo de la serradora i magatzem de fusta de First Sister. El soci d'en Harry —un noruec melancòlic que aviat coneixereu— era agent forestal. El noruec supervi-sava les operacions de tala i transport de troncs, però en Harry dirigia la serradora i el magatzem. L'avi Harry també firmava tots els xecs, i els camions verds que transportaven els troncs i la fusta portaven inscrit amb petites majúscules grogues el nom de MARSHALL.

Tenint en compte l'estatus privilegiat que l'avi tenia al poble, era sorprenent, potser, que els Actors de First Sister sempre li donessin personatges femenins. El meu avi feia uns papers de dona fantàstics; al teatret del poble, en Harry Marshall feia molts (alguns dirien que la majoria) dels papers de protagonista femenina. De fet, jo recordo més l'avi com a dona que no pas com a home. Era més vibrant i convincent en els seus papers de dona a l'escenari que no pas en el seu paper de director de la serradora i empresari de la fusta en la vida real.

I ai, el fet que l'única rival de l'avi a l'hora d'aconseguir els papers femenins més exigents i gratificants fos la seva filla gran, la Muriel —la germana casada de la mare, la tia manai-re de qui ja he parlat—, era causa de certa tibantor familiar.

La tia Muriel només tenia dos anys més que la mare, però havia fet de tot abans que a la mare ni tan sols se li acu-

dís pensar-ho, i la Muriel ho havia fet correctament i (segons el seu parer) amb la màxima perfecció. Se suposava que havia «estudiat la literatura universal» a Wellesley i s'havia casat amb el meu magnífic oncle Bob —el seu «primer i únic pretendent», com li deia la tia Muriel. Si més no, jo pensava que l'oncle Bob era magnífic; amb mi sempre va ser magnífic. Però, segons vaig saber més endavant, en Bob bevia, i aquest vici era una càrrega i una vergonya per a la tia Muriel. L'àvia, de qui la Muriel havia heretat el caràcter manaire, sovint observava que la conducta d'en Bob no estava «a l'altura» de la Muriel, fos el que fos el que volgués dir amb això.

Tot i el seu esnobisme, el llenguatge de l'àvia estava farcit de frases fetes i de tòpics, i, malgrat la seva excel·lent educació, la tia Muriel semblava haver heretat (o potser només era mimetisme) la grolleria de la parla gens inspirada de la seva mare.

Em fa l'efecte que l'amor i la necessitat de la Muriel envers el teatre eren motivats pel seu desig de trobar alguna cosa original per fer dir a la seva veu sublim. La Muriel era bonica —morena i esvelta, amb un bust de cantant d'òpera digne de remarcar i una veu potent—, però tenia el cap completament buit. Com l'àvia, la tia Muriel aconseguia ser arrogant i sentenciosa sense dir res que fos verificable o interessant; en aquest aspecte, tant l'àvia com la tia em semblaven insuportablement pesades i cregudes.

En el cas de la tia Muriel, la seva dicció impecable la feia totalment creïble dalt de l'escenari; era un lloro perfecte, però robòtic i sense sentit de l'humor; era, simplement, tan simpàtica o antipàtica com ho era el personatge que interpretava. El llenguatge de la Muriel era elevat, però el seu caràcter personal era defectuós; era una gemegaire crònica.

En el cas de l'àvia, l'edat l'havia feta inflexible i havia rebut una educació conservadora; aquestes limitacions l'havien portada a creure que el teatre era essencialment immo-

ral —o, per ser més condescendent, amoral— i que les dones no n’haurien de fer. La Victoria Winthrop (Winthrop era el nom de soltera de la meva àvia) sostenia que tots els papers femenins de qualsevol representació teatral haurien d’interpretar-los nois o homes; si bé confessava que s’avergonyia de molts dels triomfs escènics del meu avi (en el paper de diferents dones), també creia que aquesta era la manera com s’havien d’interpretar les obres de teatre: estrictament amb actors masculins.

La meva àvia —jo li deia iaia Victoria— trobava molt cansat que la Muriel estigués inconsolable (durant dies i dies) perquè l’avi Harry li havia pres el millor paper. En canvi, l’avi s’ho prenia esportivament quan adjudicaven el paper més llaminer a la seva filla. «Devien voler una noia bonica, Muriel, i en això tu em guanyes, definitivament».

Jo no n’estic tan segur. L’avi tenia els ossos petits i la cara bufona; era lleuger de peus i no li costava gens riure com una noia ni plorar com una Magdalena. Podia ser convincent com a dona intrigant o com a dona ultratjada, i, quan feia petons en escena als diferents actors amb papers inadequats, era més convincent del que mai ho va ser la tia Muriel. La Muriel s’encongia a l’hora de fer un petó en escena, tot i que a l’oncle Bob no li feia res. Aparentment a en Bob li agradava veure la seva dona i el seu sogre fent petons a l’escenari —i encara bo, perquè aquell parell tenien el paper de les protagonistes femenines en la majoria de les obres que es representaven.

Ara que sóc gran, valoro més l’oncle Bob, a qui «aparentment li agradaven» moltes persones i moltes coses, i que aconseguia transmetre’m una compassió no expressada però sincera. Em sembla que en Bob comprenia d’on venia la faceta Winthrop de la família; aquelles dones Winthrop estaven secularment acostumades (o genèticament inclinades) a mirar amb superioritat tota l’altra gent. Jo feia llàstima a en

Bob perquè sabia que la iaia Victoria i la tia Muriel (i fins i tot la meva mare) m'observaven cautelosament a la recerca de signes reveladors del fet que jo era —com es temien elles i com em temia jo— fill de l'inútil del meu pare. Em jutjaven pels gens d'un home que jo no coneixia, i l'oncle Bob, potser perquè bevia i perquè no estava «a l'altura» de la Muriel, sabia què era sentir-se jutjat per les Winthrop de la família.

L'oncle Bob era l'encarregat de les admissions a l'acadèmia Favorite River. El fet que els criteris d'admissió de l'escola fossin laxos no convertia necessàriament el meu oncle en el responsable personal dels fracassos escolars de Favorite River. Però jutjaven l'oncle Bob; les Winthrop de la família consideraven que era «de la màniga ampla» —un altre motiu que a mi me'l feia veure magnífic.

Tot i que recordo haver sentit a parlar de l'afició a la beguda de l'oncle Bob a persones diferents, jo no el vaig veure mai beure —excepte en una ocasió espectacular. De fet, durant els anys que em vaig criar a First Sister, Vermont, vaig creure que la gent exagerava el problema d'en Bob amb la beguda; les dones Winthrop eren famoses per les seves exageracions en el camp dels ultratges morals. La indignació justificada era un tret de les Winthrop.

Va ser durant l'estiu del 61, quan viatjava amb en Tom, que, no sé com, va sortir a la conversa que en Bob era oncle meu. (Ja ho sé: no us he parlat d'en Tom. Haureu de tenir una mica de paciència amb mi; m'és difícil, parlar d'en Tom.) Per a en Tom i per a mi, aquest era l'estiu suposadament tan important entre la graduació a l'escola preparatòria i l'inici del primer curs a la universitat; tant la família d'en Tom com la meva ens havien donat un respir perquè aquell estiu no treballéssim i poguéssim viatjar. Segurament s'esperava de nosaltres que en tinguéssim prou amb un sol estiu per accomplir el dubtós intent de «trobar-nos» a nosaltres mateixos, però ni a en Tom ni a mi el regal d'aquell estiu no ens va

semblar tan important com se suposa que ha de ser aquesta època de la vida.

Per començar, no teníem diners, i viatjar per un lloc tan estranger com Europa ens feia por; a més, nosaltres ja ens havíem «trobat» a nosaltres mateixos, i no hi havia manera de fer les paus amb qui érem —si més no, públicament. De fet, hi havia aspectes de nosaltres mateixos que tant el pobre Tom com jo consideràvem tan estrangers (i terrorífics) com el que albiràvem, en la nostra ignorància, d'Europa.

Ni tan sols recordo el motiu pel qual va sortir el nom de l'oncle Bob, i en Tom ja sabia que jo tenia alguna mena de parentiu amb «en Bob de la màniga ampla», com li deia ell.

—No som parents de sang —vaig començar a explicar-li. (Fos quin fos el nivell d'alcohol a la sang de l'oncle Bob en qualsevol moment, no hi havia ni una gota de sang Winthrop.)

—No us assembleu gens! —va exclamar en Tom—. En Bob és molt simpàtic i gens complicat.

Per descomptat, en Tom i jo vam discutir molt, aquell estiu. Vam agafar un dels vaixells *Queen* (classe per a estudiants) de Nova York a Southampton; vam creuar el canal cap al continent, vam desembarcar a Ostende, i la primera ciutat europea on vam passar la nit va ser la ciutat medieval de Bruges. (Bruges era preciosa, però em tornava més boig una noia que treballava a la pensió on ens estàvem que no pas el campanar de la vella llotja de la plaça major.)

—M'imagino que li pensaves preguntar si tenia una amiga per a mi —va dir en Tom.

—Només hem passejat per la ciutat... i només hem parlat —li vaig dir—. Ni tan sols ens hem fet un petó.

—Ah, i res més? —va dir en Tom. Per això, quan més endavant va comentar que l'oncle Bob era «molt simpàtic i gens complicat», vaig pensar que en Tom volia dir que jo no era simpàtic.

—Només volia dir que tu sí que ets complicat, Bill —em va aclarir en Tom—. No ets tan senzill com en Bob d'Admissions, oi?

—No em puc creure que estiguis enfadat per culpa d'aquella noia de Bruges —li vaig dir.

—T'hauries d'haver vist mirant-li els pits..., que, per cert, no eren gran cosa. Saps una cosa, Bill? Les noies ho noten, quan els mires els pits —em va dir en Tom.

Però la noia de Bruges no va tenir gaire importància per a mi. Només era que els seus pits petits em recordaven les pujades i baixades dels pits sorprenentment adolescents de la senyoreta Frost, i encara no ho havia superat, allò.

Ai, els vents dels canvis no bufen plàcidament per les petites ciutats del nord de Nova Anglaterra. La primera convocatòria de càsting que va portar en Richard Abbott al teatret del nostre poble va canviar fins i tot el sistema de repartiment dels papers femenins, ja que es va fer evident des del principi que tots els papers que exigien un jove atractiu o un marit dolent (o simplement burgès), o un amant traïdor, estaven a l'abast d'en Richard Abbott; per tant, les dones que haurien de fer de protagonistes amb en Richard haurien d'estar a la seva altura.

Això va plantejar un problema a l'avi Harry, que aviat havia de ser el sogre d'en Richard. Per començar, l'avi Harry era una dona massa gran per tenir una relació romàntica amb un jove atractiu com en Richard. (No hi podia haver petons escènics entre en Richard Abbott i l'avi Harry!)

I, com corresponia a la combinació d'una veu de sonoritat excel·lent amb un caràcter de cap buit, això va plantejar un problema més greu a la tia Muriel. En Richard Abbott era massa material de galant per a ella. La seva aparició al primer càsting ja va reduir la Muriel a un balbuceig i a una sobreexcitació psicosexual. La meva devastada tia explicava,

més endavant, que va veure que la meva mare i en Richard «van estar bojós l'un per l'altre des del primer moment». La Muriel era incapaç d'imaginar-se en una relació romàntica amb el seu futur cunyat, ni que fos a l'escenari. (I encara menys amb la meva mare d'apuntadora!)

A tretze anys amb prou feines vaig detectar la consternació de la tia Muriel quan va veure (per primera vegada) com era el material de galant; i tampoc no vaig percebre que la mare i en Richard «estiguessin bojós l'un per l'altre des del principi».

L'avi Harry es va mostrar molt amable i va rebre amb els braços oberts aquell jove airós, que era un professor nou de trinca de l'acadèmia Favorite River.

—Sempre busquem nous talents per a l'escena —va dir l'avi, càlidament, a en Richard—. Dius que fas un curs sobre Shakespeare?

—Faig un curs i el poso en escena —va respondre en Richard a l'avi—. Hi ha certs desavantatges teatrals, en una escola per a nois i prou, per descomptat, però la millor manera de fer entendre Shakespeare als nois i noies és fer-los representar les seves obres.

—Quan dius «desavantatges», et deus referir al fet que els nois hagin de fer els papers femenins —va dir l'avi Harry amb sornegueria. (Era la primera vegada que en Richard Abbott parlava amb en Harry Marshall, el director de la serradora, i no podia saber res de l'èxit de l'empresari de la fusta com a transvestit escènic.)

—La majoria dels nois no tenen ni la més remota idea de com fer un paper de dona, i ens desviem completament de l'obra —va dir en Richard.

—Ah —va dir l'avi Harry—. I doncs, com t'ho faràs?

—He pensat fer un càsting per donar papers a les mullers més joves dels professors —va respondre en Richard Abbott—, i potser també a les filles grans.

—Ah —va tornar a dir l'avi Harry—. Potser al poble també hi ha gent que serveix —va suggerir l'avi; ell sempre havia volgut fer de Regan o de Goneril, «les filles fastigoses de Lear», com les anomenava l'avi, al·litterant. (Per no parlar de com anhelava interpretar Lady Macbeth!)

—He pensat fer càstings oberts —va dir en Richard Abbott—. Però espero que les dones grans no intimidin els nois, en una escola de nois i prou.

—Ah, sí..., això sempre passa —va dir l'avi Harry amb un somriure de complicitat. Com a dona gran, ell havia estat intimidador moltes vegades; en Harry Marshall només havia de mirar la seva dona o la seva filla gran per saber com funcionava la intimidació femenina. Però a tretze anys jo no veia que el que pretenia l'avi era aconseguir més papers femenins; la conversa entre l'avi Harry i el nou galant em semblava completament amistosa i natural.

El que sí que vaig observar aquell vespre de divendres de tardor —els càstings sempre es feien divendres al vespre— era com la dinàmica entre el dictatorial director del nostre teatre i els potencials actors del repartiment amb diferent quantitat de talent (o sense gens de talent) experimentava canvis notables a causa dels coneixements teatrals d'en Richard Abbott i també per les seves habilitats com a actor. El sever director dels Actors de First Sister no havia estat mai qüestionat com a dramaturg; el director del nostre teatre, que deia que no li interessava «només la feina d'actor», no era cap aficionat en el camp de la dramaturgia, i es considerava expert en Ibsen, que venerava fins a l'exageració.

El nostre director que fins al moment ningú no havia qüestionat, en Nils Borkman —el noruec que ja hem esmentat i que també era el soci de l'avi Harry i, com a tal, feia d'agent rural i d'empresari en el negoci de la fusta a més de dramaturg—, era ben bé la imatge de la depressió i els mals averanys escandinaus. La fusta era el negoci d'en Nils Bork-

man —o, si més no, la seva feina de dia—, però la dramaturgia era la seva passió.

També va contribuir al pessimisme cada vegada més negre del noruec el fet que el poc refinat públic teatral de First Sister, Vermont, fos indocte pel que feia al teatre seriós. Al nostre poble culturalment pobre, la gent esperava un règim regular d'Agatha Christie (i fins i tot l'agraïen amb un entusiasme fastigós). En Nils Borkman sofria visiblement a causa de les adaptacions contínues d'obres mediocres i baixes de sostre com *Assassinat a la rectoria*, un dels misteris de Miss Marple; la meva tia Muriel de veu excel·lent havia interpretat moltes vegades Miss Marple, però el públic de First Sister preferia l'avi Harry en aquell paper sagaç (però ai, tan femení). En Harry era més creïble endevinant els secrets de l'altra gent —i no diguem, a l'edat de Miss Marple, més femení.

En un assaig, en Harry, capritxosament, havia dit —com ho hauria pogut dir la mateixa Miss Marple:

—Recoi, però qui el voldria veure mort, el coronel Protheroe?

Amb això la mare, que, com sempre, feia d'apuntadora, va dir:

—Papa, aquesta frase no és al text.

—Ja ho sé, Mary, només coquetejava una mica —va dir l'avi.

La meva mare, la Mary Marshall —Mary Dean (durant catorze anys desafortunats, fins que no es va casar amb en Richard Abbott)—, sempre va dir «papa» al meu avi. En canvi, la tia Muriel de la veu excelsa li va dir sempre, indefectiblement, «pare», i sempre en el mateix to de veu de corbatí-negre-per-al-sopar amb què la iaia Victoria, indiscutiblement, cridava el seu marit amb el nom de «Harold» —mai «Harry».

En Nils Borkman dirigia les obres «populatxeres» d'Agatha Christie, com les anomenava ell amb sornegueria,

com si estigués condemnat a veure *Mort al Nil* o *Perill a End House* la nit de la seva mort —com si el record inesborrable de *Deu negrets* fos el que s'emportaria a la tomba.

Agatha Christie era el flagell d'en Borkman, i el noruec no ho portava amb gaire estoïcisme —odiava l'autora i se'n queixava amargament—, però com que omplia el teatre amb Agatha Christie i altres espectacles igualment frívols de l'època, el noruec malenconiós es podia permetre dirigir «una obra seriosa» cada tardor.

—Alguna obra seriosa que coincideixi amb l'època de l'any que moren les *fuies* —deia en Borkman. La seva pronúncia de *fuies* indicava que el seu domini de la llengua d'adopció era prou clar, però imperfecte. (Així és com era en Nils en tot: prou clar, però imperfecte.)

En el càsting d'aquell divendres en què en Richard Abbott havia de canviar tants futurs, en Nils va anunciar que «l'obra seriosa» d'aquella tardor tornaria a ser del seu estimat Ibsen, i va reduir la tria de quin Ibsen a només tres obres.

—Quines tres? —va preguntar el jove i talentós Richard Abbott.

—Les tres *problemàtiques*, em temo —va respondre en Nils.

—Et deus referir a *Hedda Gabler* i a *Casa de nines* —va endevinar en Richard—. I la tercera és *L'ànec salvatge*?

Com que en Borkman, cosa insòlita, va quedar callat, tots vam veure que, efectivament, el (temut) *ànec salvatge* era la tercera proposta del sever noruec.

—Si és així —es va aventurar a dir en Richard Abbott, després d'aquell silenci revelador—, ¿qui pot fer el paper de la desgraciada Hedvig, aquella pobra criatura?

A la convocatòria de les proves per al repartiment d'aquell divendres no hi havia cap noia de catorze anys —ni cap actriu adequada per fer el paper d'aquella Hedvig infantil que estimava els ànecs (i el seu pare).

—No és la primera vegada que tenim dificultats amb el paper de la Hedvig, Nils —va dir l'avi Harry. I tant, que n'havien tingut! Hi havia hagut noies de catorze anys tragicòmiques, tan pèssimes actrius que, quan havia arribat el moment de matar-se, el públic havia cridat d'entusiasme! I hi havia hagut noies de catorze anys tan encantadorament ingènues i innocents que, quan s'havien matat, el públic s'havia escandalitzat!

—I després hi ha en Gregers —va afegir en Richard Abbott—. Aquell moralista desgraciat. Jo podria fer de Gregers, però en tot cas com un ximplet manifasser, un pallasso hipòcrita i autocompassiu!

En Nils Borkman sovint es referia als seus compatriotes noruecs suïcides com a «saltafiords». Es veu que l'abundància de fiords a Noruega oferia moltes oportunitats de suïcidi accessible i net. (En Nils devia haver observat, cosa que el devia haver posat encara més melancòlic, que a Vermont no hi havia fiords: era un estat envoltat de terra per tots cantons.) En Nils va mirar en Richard Abbott amb cara de pànic —era com si el nostre depressiu director volgués que aquell nouvingut insolent es busqués un fiord immediatament.

—Però si en Gregers és un idealista —va començar en Borkman.

—Si *L'ànec salvatge* és una tragèdia, en Gregers és un desgraciat i un pallasso, i en Hjalmar només és un marit gelós patètic, dels que estan gelosos fins i tot de l'ombra de la seva dona —va continuar en Richard—. D'altra banda, si representem *L'ànec salvatge* en to de comèdia, llavors tots són uns ximplets i uns pallassos. Però ¿com pot ser una comèdia, una obra on mor una nena per culpa de les lliçons morals d'un adult? Fa falta una Hedvig commovedora, ha de ser una noia de catorze anys completament infantil i ingènua; i no solament en Gregers, sinó també en Hjalmar i la Gina, i fins i tot la senyora Sørby i el vell Ekdal, i el malvat

Werle, han de ser actors brillants! Fins i tot així l'obra té esquerdes. No és precisament l'obra d'Ibsen més idònia per a aficionats.

—Esquerdes! —va exclamar en Nils Borkman, com si l'hagués encertat un tret (a ell i l'ànec salvatge).

—Jo vaig fer de senyora Sørby l'última vegada que la vam posar en escena —va explicar l'avi a en Richard—. Quan era més jove, per descomptat, feia de Gina..., però només la vaig interpretar un parell de vegades.

—Jo havia pensat en la Laura Gordon per a la Hedvig —va dir en Nils. La Laura era la filla petita dels Gordon. En Jim Gordon era professor de l'acadèmia Favorite River; ell i la seva dona, l'Ellen, havien format part de la companyia d'Actors de First Sister, feia temps, i dues de les filles grans Gordon ja s'havien matat interpretant el paper de la pobra Hedvig.

—Perdona, Nils —va intervenir la meva tia Muriel—, però a la Laura Gordon ja se li han desenvolupat els pits.

Vaig veure que no era l'únic que m'havia fixat en el desenvolupament exuberant d'aquella noia de catorze anys; la Laura només tenia un any més que jo, però els seus pits no s'adequaven gens a una Hedvig infantil i ingènua.

En Nils Borkman va sospirar; va dir a en Richard (amb una resignació quasi suïcida):

—I ¿quina obra consideraria un Ibsen fàcil, el jove senyor Abbott, perquè la poguéssim representar uns aficionats mortalment simples com nosaltres? —En Nils havia volgut dir «simplement mortals», s'entén.

—Ah... —va començar l'avi Harry; llavors es va aturar. L'avi s'ho passava bé. Sentia un respecte absolut, i un gran afecte, per en Nils Borkman com a soci en el negoci, però tant els membres més entregats i entusiastes com els més esporàdics (sense excepcions) dels Actors de First Sister sabien que en Nils era un tirà com a director. (I estàvem gaire-

bé tan cansats de Henrik Ibsen, i de la idea de «teatre seriós» d'en Borkman, com d'Agatha Christie!)

—Doncs... —va començar en Richard Abbott; va fer una pausa reflexiva.— Si ha de ser Ibsen, tenint en compte que, al capdavall, som aficionats, hauria de ser *Hedda Gabler* o bé *Casa de nines*. A la primera no hi surten criatures, i a l'altra les criatures no són importants com a actors. Naturalment, ens faria falta una dona molt jove i complicada, tant en l'una com en l'altra, i el típic home dèbil o desagradable o totes dues coses alhora.

—Dèbil o desagradable o totes dues coses alhora? —va preguntar en Nils Borkman amb incredulitat.

—El marit de la Hedda, en George, és un zero a l'esquerra i molt convencional: una combinació espantosa de febleses, però extraordinàriament representatiu de molts homes —va continuar en Richard Abbott—. L'Eilert Løvborg és un nyicris insegur, mentre que el jutge Brack, salabrós com el seu nom, és menyspreable. ¿Que potser la Hedda no es mata per culpa del futur que preveu amb l'inútil del seu marit i el menyspreable Brack?

—Els noruecs sempre se suïciden, Nils? —va preguntar l'avi en un to entremaliat. L'avi sabia tocar-li el voraviu, a en Borkman; aquesta vegada, però, en Nils es va resistir a una història saltafiords. Va ignorar el seu vell amic i soci en els negocis i en el transvestisme. (L'avi Harry havia fet de Hedda moltes vegades; també havia fet de Nora de *Casa de nines*, però a la seva edat ja no estava per interpretar cap d'aquestes dues protagonistes.)

—I ¿quines... febleses i quins altres trets desagradables presenten els personatges masculins de *Casa de nines*, si el jove senyor Abbott em permet la pregunta? —va balbucejar en Borkman, retorçant-se les mans.

—Els marits no són les persones preferides d'Ibsen —va començar en Richard Abbott. Ara no va fer cap pausa per

pensar: tenia tota la seguretat de la joventut i d'uns estudis flamants.— Torvald Helmer, el marit de Nora... no és gaire diferent del marit de Hedda. És avorrit i convencional, i el matrimoni és asfixiant. Krogstad és un home ferit i corrupte; té certa decència que el redimeix, però la paraula «feblesa» també s'ajusta al cas d'en Krogstad.

—I el doctor Rank? —va preguntar en Borkman.

—El doctor Rank no té gens d'importància. Necessitem una Nora o una Hedda —va dir en Richard Abbott—. En el cas de Hedda, una dona que valori tant la seva llibertat, que estigui disposada a matar-se abans que perdre-la; el seu suïcidi no és una feblesa, sinó una demostració del seu poder sexual.

Per desgràcia —o per sort, segons com es miri— en Richard va aprofitar aquest moment per mirar la tia Muriel. Tot i la seva bona planta i el seu bust estufat de cantant d'òpera, la Muriel no era un monument de poder sexual; es va desmaiar.

—Muriel, deixa't d'histrionismes, sisplau! —va exclamar l'avi Harry, però la Muriel (conscientment o inconscientment) havia decidit que no feia bona parella amb aquell jove nouvingut tan segur de si mateix, l'estrella que tot d'un plegat brillava tant, feta de material de galant. La Muriel s'havia eliminat físicament de la cursa per aconseguir el personatge de Hedda.

—I en el cas de Nora... —va dir en Nils a en Richard Abbott, fent una petita pausa per supervisar com la meva mare s'ocupava de la seva germana gran i manaire (però ara desmaiada).

De sobte la Muriel es va incorporar, estupefacta, el pit pujant i baixant teatralment.

—Respira pel nas, Muriel, i treu l'aire per la boca —recomanava la meva mare a la seva germana.

—Ja ho sé, Mary. Ja ho sé! —va dir la Muriel amb exasperació.

—Però ho fas al revés: inspires per la boca i treus l'aire pel nas —li va dir la meva mare.

—A veure... —va començar en Richard Abbott; i es va aturar. Fins i tot jo m'adonava de com mirava la meva mare.

En Richard, que havia perdut els dits del peu esquerre en un accident amb una màquina tallagespa, cosa que l'havia inhabilitat per al servei militar, havia vingut a fer classes a l'acadèmia Favorite River directament després d'obtenir la llicenciatura en història del teatre i del drama. En Richard havia nascut i s'havia criat a l'oest de Massachusetts. Tenia bons records de vacances d'esquí amb la seva família a Vermont, de quan era petit; la feina a First Sister, Vermont (per a la qual estava més que qualificat), l'havia atret per motius sentimentals.

En Richard Abbott només tenia quatre anys més dels que el meu pare criptògraf tenia en aquella fotografia —quan el sergent estava en ruta en direcció a Trinidad, el 45. En Richard tenia vint-i-cinc anys, i la meva mare, trenta-cinc. En Richard era deu anys més jove que la mare! A la mare li devien agradar els homes joves; decididament, jo li agradava més quan era petit.

—I vostè actua, senyoreta...? —va tornar a començar en Richard, però la mare sabia que parlava amb ella i el va tallar.

—No, jo només faig d'apuntadora —li va explicar—. No actuo.

—Ah, però Mary... —va començar l'avi Harry.

—No actuo, papa —va dir la mare—. Tu i la Muriel sou les *actrius* —va dir, amb un èmfasi inequívoc en la paraula «actrius». Jo sempre faig d'apuntadora.

—I en el cas de Nora...? —va preguntar en Nils Borkman a en Richard—. Deies alguna cosa de...

—La Nora és més lliure que la Hedda —va dir en Richard Abbott confidencialment—. No solament té prou força per deixar el seu marit; també deixa els seus fills! Hi ha una

llibertat indòmita, en aquestes dones! Fem una cosa: deixem que esculli l'actriu que farà de Hedda o de Nora. Aquestes dones són les mestresses de l'obra!

Mentre parlava, en Richard Abbott observava el nostre grup d'actors aficionats per si clissava alguna possible Hedda o Nora, però la seva mirada sempre tornava a la meva mare, i jo sabia que ella seria sempre, obstinadament, l'apuntadora. En Richard no trauria cap Hedda ni cap Nora de la meva mare donadora de peus.

—Ah, a veure... —va dir l'avi Harry; es plantejava fer el paper de Nora o de Hedda (tot i la seva edat).

—No, Harry, aquesta vegada tu no —va dir en Nils, traient el seu vell director dictatorial—. El senyor Abbott té raó. Hi ha d'haver certa rebel·lia: una combinació de llibertat incontenible i de força sexual. Necessitem una dona més jove i més activa sexualment que tu.

En Richard Abbott es mirava l'avi amb respecte creixent; en Richard veia que l'avi Harry s'havia imposat com a dona a l'hora dels repartiments entre els Actors de First Sister, tot i que no era una dona sexualment activa.

—T'ho vols rumiar, Muriel? —va preguntar en Borkman a la meva tia de veu excelsa.

—T'ho rumiaràs? —li va preguntar en Richard Abbott, que era més d'una dècada més jove que la Muriel—. Tens una presència sexual inqüestionable... —va començar.

Ai, el senyor Abbott no va passar d'aquí: de la paraula «inqüestionable» posada darrere de «sexual», perquè la Muriel es va tornar a desmaiar.

—Em sembla que això vol dir que «no» —va dir la mare a aquell nouvingut increïblement jove.

Jo ja m'havia enamorat d'en Richard Abbott, però és que encara no coneixia la senyoreta Frost.

Al cap de dos anys, durant el meu primer matí com a alumne de quinze anys del primer curs de l'acadèmia Favorite River, el metge de l'escola, el doctor Harlow, ens va convidar a tractar agressivament les afliccions més corrents de la nostra tendra edat. (Estic segur que va fer servir la paraula «afliccions»; no m'ho invento pas.) Pel que fa a quines eren aquestes afliccions «més corrents», el doctor Harlow va explicar que es referia a l'acne i «a una atracció sexual importuna per altres nois o homes». Pel que feia als grans de la cara, el doctor Harlow ens va assegurar que hi havia tot un assortiment de remeis. En relació amb aquells símptomes incipients d'anhel homosexual..., tant el doctor Harlow com el psiquiatre de l'escola, el doctor Grau, en parlarien amb nosaltres amb molt de gust.

—Hi ha remei per a aquestes afliccions —ens va dir el doctor Harlow als nois; el seu to de veu era rutinàriament autoritari, i alhora científic i adulador; fins i tot el to adulador s'expressava amb un deix de confiança, en un to d'home a home. I el tema del discurs del doctor Harlow d'aquell matí era perfectament clar, fins i tot per als de primer més tendres: és a dir, només ens havíem de presentar i demanar tractament. (El que també es feia dolorosament manifest era que la culpa seria tota nostra si no demanàvem ajuda per curar-nos.)

Més endavant em vaig preguntar si les coses haurien anat d'una altra manera si jo m'hagués sotmès a les pallassades del doctor Harlow (o a les del doctor Grau) en el moment en què vaig conèixer en Richard Abbott, en comptes de dos anys després d'haver-lo conegut. Sabent el que sé ara, dubto sincerament que la meva fallera per en Richard Abbott fos curable, tot i que personatges com el doctor Harlow i el doctor Grau —les autoritats en ciències mèdiques disponibles en aquells moments— creguessin emfàticament que la meva fallera per en Richard pertanyia a la categoria de les afliccions tractables.

Dos anys després d'aquell càsting que va canviar vides, ja era massa tard per a la curació; s'obria davant meu un món d'enamoraments. En el càsting d'aquell divendres a la nit vaig conèixer en Richard Abbott; per a tots els presents —inclosa la tia Muriel, que es va desmaiar dues vegades—, era evident que en Richard Abbott s'encarregaria de tot i de tots.

—És evident que necessitem una Nora o una Hedda, si volem fer Ibsen —va dir en Richard a en Nils.

—I les *fuies*?! Ja canvien de color; continuaran caient —va dir en Borkman—. És l'època de l'any en què tot mor!

No era un home fàcil d'entendre, excepte si se sabia que per a en Borkman el seu adorat Ibsen i l'activitat de llançar-se des d'un fiord estaven relacionats, d'alguna manera, amb el teatre seriós, i que la nostra obra de tardor sempre n'era una mostra —i que també estaven relacionats, precisament amb l'època de l'any en què tot moria, i en què queien fulles contínuament.

Mirant-ho amb perspectiva, naturalment, sembla un temps molt innocent —tant l'època de l'any en què tot moria com aquella etapa de la vida relativament poc complicada.